

СЕКЦІЯ 5 ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КОГНІТИВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ОБІЗНАНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У РОЗРІЗІ РОЗВИТКУ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

EMPIRICAL STUDIES OF COGNITIVE AND FUNCTIONAL AWARENESS OF FUTURE MANAGERS IN TERMS OF THE DEVELOPMENT OF THEIR PROFESSIONAL AND SPEECH COMPETENCE

У статті розглядається важливість когнітивно-функціональної обізнаності абітурієнта для надбання професійно-мовленнєвої компетентності. Підкреслено, що основою професійно-мовленнєвої компетентності майбутнього менеджера є когнітивно-функціональні знання, що отримані під час навчання за відповідним фахом.

Визначено, що когнітивно-функціональна професійна система знань менеджерів – система переробки інформації, що відбувається у внутрішньому мовленні, шляхом співставлення наявних у свідомості професійних мовних одиниць когнітивних понять з отриманою ззовні інформацією та відповідності їх використання цільовому задуму професійного повідомлення.

Проведене автором емпіричне дослідження респондентів, що навчаються на IV курсі бакалаврату та на I курсі магістратури за спеціальністю 073 «Менеджмент», висвітлює їх когнітивно-функціональну обізнаність, тобто рівень когнітивно-функціонального критерію. Дослідження було проведене за двома показниками: професійно-мовної обізнаності, професійно-категорійної обізнаності.

Проведений аналіз засвідчив, що респонденти мають достатній рівень знань лексики професійної мови, синтаксису професійних висловлювань, значень професійних понять. Рівень професійно-мовної обізнаності вище професійно-категорійної обізнаності як у бакалаврів, так і у магістрів. Загальний середньоарифметичний рівень когнітивно-функціональної обізнаності вище у бакалаврів, аніж у магістрів. Ця відмінність спричинена різним рівнем професійної підготовки респондентів. За три роки бакалаври опанували значну кількість дисциплін фундаментального циклу зі спеціальності «Менеджмент», а магістри могли вивчати повний цикл освітньої програми з будь-якої спеціальності.

Загальний рівень когнітивно-функціональної обізнаності респондентів є достатнім для подальшого опанування професійно-мовленнєвої компетентності.

Ключові слова: когнітивно-функціональна обізнаність, менеджер, професійно-мовленнєва компетентність, професійно-мовна

обізнаність, професійно-категорійна обізнаність.

The article examines the importance of the applicant's cognitive and functional awareness to acquire professional speech competence. It is emphasized that the basis of the professional speech competence of the future manager is the cognitive and functional knowledge obtained during training in the relevant specialty.

It is determined that the cognitive and functional professional knowledge system of managers is a system of information processing that takes place in internal speech by comparing cognitive concepts of professional language units in the mind with the information received from the outside and the correspondence of their use to the purpose of the professional message.

The author's empirical study of respondents studying in the 4th year of the Bachelor's degree and the 1st year of the Master's degree in the 073 Management specialty highlighted their cognitive and functional awareness, namely the level of the cognitive and functional criterion. The study was conducted according to two indicators: professional language awareness and professional categorical awareness.

The conducted analysis proved that the respondents have a sufficient level of knowledge of the professional language vocabulary, the syntax of professional expressions, and the meaning of professional concepts. The level of professional language awareness is higher than the professional categorical awareness of both Bachelors and Masters. The general arithmetic mean level of cognitive and functional awareness is higher among Bachelors than among Masters. This difference is caused by the different level of professional training of the respondents. In three years, Bachelors learned a significant number of fundamental disciplines in the Management specialty, and Masters could study the full cycle of the educational program in any specialty.

The general level of cognitive and functional awareness of the respondents is sufficient for the further mastery of professional speech competence.

Key words: cognitive and functional awareness, manager, professional speech competence, professional language awareness, professional categorical awareness.

УДК 159.953

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.46.9>

Власенко О.О.

к.економ.н., доцент,
докторант

Університет Григорія Сковороди
в Переяславі

Когнітивно-функціональна обізнаність абітурієнта є основним підґрунтям для отримання будь-якої компетентності. Основою професійно-мовленнєвої компетентності є когнітив-

но-функціональні знання, що отримані за спеціальністю «Менеджмент».

Набуття знань за фахом становить мету освітньої програми з менеджменту. Для опа-

нування професійно-мовленнєвої компетентності необхідно виокремити та дослідити рівень когнітивно-функціональних знань, що необхідні для формування саме цієї компетентності.

Актуальність дослідження когнітивно-функціональної обізнаності у абітурієнтів з позиції набуття професійно-мовленнєвої компетентності майбутніми менеджерами полягає у можливості визначення його рівня та впливу цього чинника на рівень вище означеної компетентності.

Вивченням питань професійного мовлення займалися М. Брус, Г. Білак, І. Гайдаєнко, М. Заверющенко, О. Зарічна, О. Кримець, А. Лизанець, О. Малець, О. Марченко, І. Маруніч, В. Мусаткіна, М. Пентиліук, В. Проскура, Т. Товт, К. Хаустова, С. Чернявська, О. Шокурова та ін.

Аналізом когнітивного-функціонального підходу до професійного мовлення займалися І. Дирда, О. Глазова, В. Заніздра, Н. Заніздра, С. Каламбет, А. Коні, В. Макаренко, І. Палько, М. Пентиліук, В. Староста, С. Стеблюк, В. Тимкова, О. Томенюк та ін.

Однак у їхніх працях не проведено емпіричне дослідження когнітивно-функціональної обізнаності майбутніх менеджерів у розрізі розвитку їхньої професійно-мовленнєвої компетентності.

Уважаємо за необхідне проаналізувати наявну когнітивно-функціональну обізнаність абітурієнтів, яка є підґрунтям для формування когнітивно-функціональної професійної системи знань, що надає можливість оцінити певний показник професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх менеджерів.

Метою статті є емпіричне дослідження та визначення рівня когнітивно-функціональної обізнаності майбутніх менеджерів із позиції розвитку їхньої професійно-мовленнєвої компетентності.

Під когнітивно-функціональною професійною системою знань менеджерів розуміємо систему переробки інформації, що відбувається у внутрішньому мовленні, шляхом співставлення наявних у свідомості професійних мовних одиниць когнітивних понять з отриманою ззовні інформацією та відповідності їх використання цільовому задуму професійного повідомлення.

Ураховуючи, що респонденти повинні вже мати певний рівень сформованих професійно-мовних знань для надбання професійно-мовленнєвої компетентності, у дослідженні брали участь абітурієнти, що навчаються на IV курсі бакалаврату (перший, бакалаврський, рівень ЗВО IV рівня акредитації) та на I курсі магістратури (другий, магістерський, рівень ЗВО IV рівня акредитації) за спеціальністю 073 «Менеджмент». Емпіричне дослідження

рівня професійно-мовної обізнаності майбутніх менеджерів проводилося за допомогою письмових опитувань за розробленими автором анкетами. Загальна кількість респондентів становила 252 абітурієнта ВНЗ України, із них 126 магістрів та 126 бакалаврів.

Для аналізу когнітивно-функціонального критерію виокремлюємо певну сукупність професійно-мовних знань, що необхідна для формування професійно-мовленнєвої компетентності.

Як зазначала М. Пентиліук, «мова визначається як своєрідна знакова система, що забезпечує мислення людини, спілкування з іншими людьми, тобто служить засобом формування думок, сприймання навколишньої дійсності, обміну інформацією» [6, с. 228].

Особливості професійного мовлення підкреслили Н. Заніздра та В. Заніздра, які вважали, що абітурієнти «повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології» [3, с. 159].

Як зазначала І. Кочан, «для текстів офіційно-ділового стилю характерні висока стандартизація вислову, застосування особливої термінології та синтаксичних конструкцій, стандартних формул і кліше» [5, с. 383].

Аналіз когнітивно-функціональної обізнаності професійного мовлення за фахом «менеджмент» проводимо за двома показниками:

- показник професійно-мовної обізнаності, що відображає рівень знань лексики професійної мови і синтаксис професійних висловлювань із менеджменту;
- показник професійно-категорійної обізнаності, що засвідчує рівень знань сутності і значення професійних мовних термінів, категорій і показників зі спеціальності «менеджмент».

Для аналізу професійно-мовної обізнаності респондентів була використана авторська анкета, розроблена на основі тестів із ділової української мови М. Брус, М. Пентиліук, І. Маруніч, І. Гайдаєнко, М. Заверющенко, О. Кримець, С. Чернявської, О. Шокурова [1; 2]. Питання цієї анкети відображали знання лексики за фаховими дисциплінами ОП із менеджменту та синтаксису ділової української мови. Анкета налічувала 20 питань закритої форми, де на кожне питання містилася одна відповідь. Метою анкети була оцінка знання лексики професійної мови з менеджменту та її синтаксису.

У процесі обробки відповідей застосовувався такий підхід до оцінювання: за кожну правильну відповідь респондент отримував 5 балів, за неправильну – 0 балів. Виходячи із цього, максимально можливий результат тесту – 100 балів. Результатом тесту стала сума балів, що була набрана респондентом. Інтерпретація даних відбувалася на основі

побудованої порядкової шкали та виходячи з таких даних:

- від 95 до 100 балів – дуже високий рівень професійно-мовної обізнаності (5 оціночних балів);
- від 85 до 94 балів – високий рівень професійно-мовної обізнаності (4 оціночних бали);
- від 65 до 84 балів – середній рівень професійно-мовної обізнаності (3 оціночних бали);
- від 45 до 64 – низький рівень професійно-мовної обізнаності (2 оціночних бали);
- менше 45 балів – дуже низький рівень професійно-мовної обізнаності (1 оціночний бал).

За результатами проведеного анкетування виявили, що більшість респондентів (51%, $n=129$) має високий рівень професійно-мовної обізнаності та 10% ($n=24$) – дуже високий рівень цього показника. Лише 39% ($n=99$) респондентів отримали середній рівень професійно-мовної обізнаності. Респонденти, які мають низький та дуже низький рівень професійно-мовної обізнаності, відсутні. Це свідчить про достатній рівень професійно-мовної обізнаності у абітурієнтів.

Аналіз рівнів показників за досліджуваними групами респондентів (бакалаври та магістри) засвідчив, що тенденція майже однакова (рис. 1).

Середньоарифметичне відхилення показників становило 4,7%. Найбільш значне відхилення – у групі з високим рівнем професійно-мовної обізнаності. Так, у бакалаврів до високого рівня означеного показника відносяться 55% ($n=79$), а у магістрів – 48% ($n=58$) опитаних.

Для підтвердження цих емпіричних даних розраховуємо коефіцієнти Фішера та Стьюдента. Коефіцієнт Фішера становить 1,06, що менше, ніж f - критичне за кількості ступенів

свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Це підтверджує H_0 – нульову гіпотезу, відповідно якої групи бакалаврів та магістрів є однорідними вибірками в межах своєї групи.

Коефіцієнт Стьюдента дорівнює 0,28, що є значно меншим, аніж t -критичне за кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Це підтверджує H_0 – нульову гіпотезу та наші спостереження про рівність дисперсій цих двох вибірок, тобто відмінності порівнюваних величин статистично є незначимими. Отже, професійно-мовна обізнаність у цих двох групах однакова.

Таким чином, можна зробити висновок, що рівень обізнаності професійної мови, її лексики, термінів та синтаксису у респондентів на достатньому рівні, що є достатнім підґрунтям для подальшого надбання професійно-мовленнєвої компетентності.

Для оцінки когнітивно-функціональної обізнаності абітурієнта обов'язкове знання сутності професійних категорій із менеджменту.

Як зазначала М. Пентилюк, для засвоєння мови як знакової системи абітурієнти «повинні навчитися співвідносити звукові одиниці мови (звуки) зі смисловими одиницями: морфемою, словом, словосполученням, реченням, які, своєю чергою, співвідносяться з реальністю (конкретними предметами, явищами тощо)» [6, с. 228].

У зв'язку з відсутністю комплексного опитувальника визначення професійно-категорійної обізнаності менеджерів для дослідження обізнаності професійних категорійних понять із менеджменту використовуємо авторську анкету. Вона розроблена на основі фахових тестів із менеджменту таких науковців, як В. Проскура, А. Лизанець, Г. Білак, О. Зарічна, О. Малець, В. Мусаткіна, Т. Товт, К. Хаустова, О. Марченко. [4] Анкета налічувала 20 питань

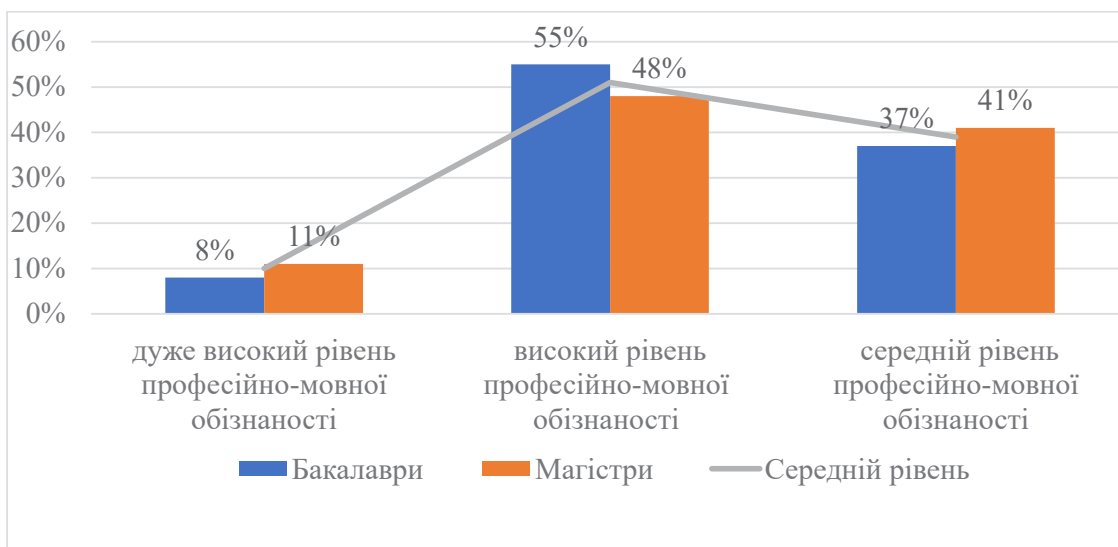

Рис. 1. Рівні професійно-мовної обізнаності

закритої форми, де на кожне питання містилася одна відповідь. Метою анкети була оцінка знання сутності професійних термінів, категорій та показників із менеджменту. Питання орієнтовані на визначення обізнаності респондентів сутності і значення професійних мовних категорій зі спеціальності «Менеджмент».

У процесі обробки відповідей застосовувався такий підхід до оцінювання: за кожну правильну відповідь респондент отримував 5 балів, за неправильну – 0 балів. Виходячи із цього, максимально можливий результат тесту – 100 балів. Результатом тесту стала сума балів, що була набрана респондентом. Інтерпретація даних відбувалася на основі побудованої порядкової шкали та виходячи з таких даних:

- від 95 до 100 балів – дуже високий рівень професійно-категорійної обізнаності (5 оціночних балів);
- від 85 до 94 балів – високий рівень професійно-категорійної обізнаності (4 оціночних бали);
- від 65 до 84 балів – середній рівень професійно-категорійної обізнаності (3 оціночних бали);
- від 45 до 64 – низький рівень професійно-категорійної обізнаності (2 оціночних бали);
- менше 45 балів – дуже низький рівень професійно-категорійної обізнаності (1 оціночний бал).

Більшість респондентів (54%, n=135) має середній рівень професійно-категорійної обізнаності та 40% (n=100) – високий рівень цього показника. При цьому граничні показники, а саме дуже високий рівень професійно-категорійної обізнаності, має лише 2% (n=6) та низький рівень – лише 4% (n=11). Це свідчить про достатній рівень абітурієнтів щодо обізнаності сутності професійних категорій.

Однак під час порівняння двох груп: бакалаврів та магістрів спостерігається різна тенденція (рис. 2). У бакалаврів високий рівень має більшість респондентів – 62% (n=89), а у магістрів – 69% (n=84) мають середній рівень професійно-категорійної обізнаності. При цьому 5% (n=6) магістрів мають високий рівень цього показника та 9% (n=11) – низький рівень. У бакалаврів лише два види рівня професійно-категорійної успішності: високий та середній. До останнього відносяться 38% (n=54) респондентів.

Для підтвердження цих емпіричних даних розраховуємо коефіцієнти Фішера та Стьюдента. Коефіцієнт Фішера становить 1,23, що менше, ніж *f*-критичне за кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Це підтверджує *N0* – нульову гіпотезу, відповідно якої групи бакалаврів та магістрів є однорідними вибірками в межах своєї групи.

Коефіцієнт Стьюдента дорівнює 6,44, що є значно більшим, аніж *t*-критичне за кількості ступенів свободи $p < 0,05$; $p < 0,01$. Відповідно до цього ми не приймаємо *N0* – нульову гіпотезу, що говорить про нерівність дисперсій цих двох вибірок, тобто відмінності порівнюваних величин статистично є значимими. Отже, професійно-категорійна обізнаність у цих двох групах респондентів різна.

Таким чином, у цих двох груп респондентів однаково достатній рівень знань лексики професійної мови та синтаксису професійних висловлювань, однак різний рівень здатності усвідомлювати значення професійних категорій. Ця відмінність спричинена різним рівнем професійної підготовки респондентів. При цьому у магістрів порівняно з бакалаврами були респонденти, які мали дуже високий рівень професійно-категорійної обізнаності. Це свідчить про певну кількість абітурієнтів, що

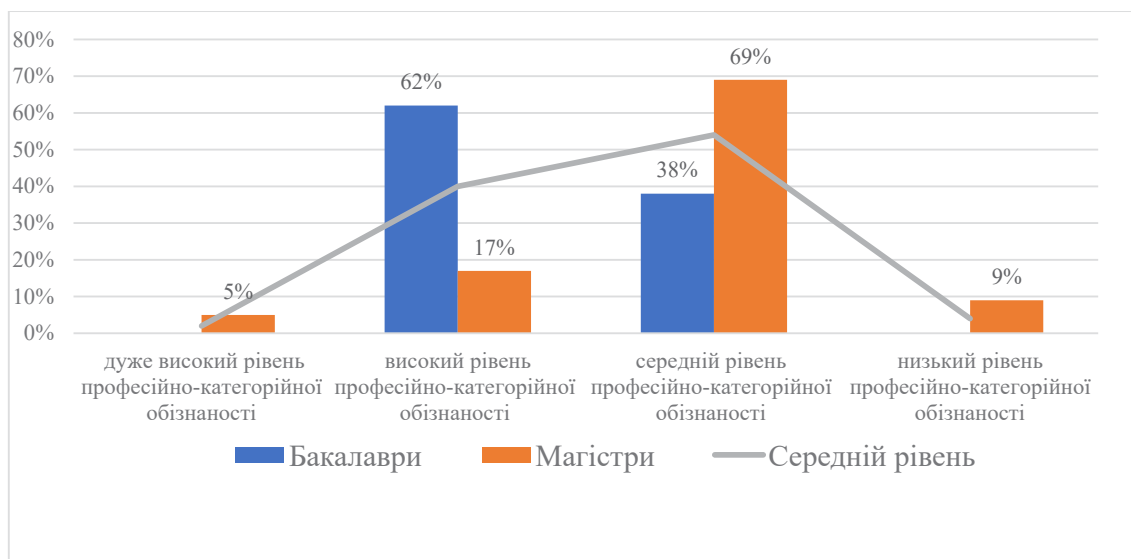

Рис. 2. Рівні професійно-категорійної обізнаності

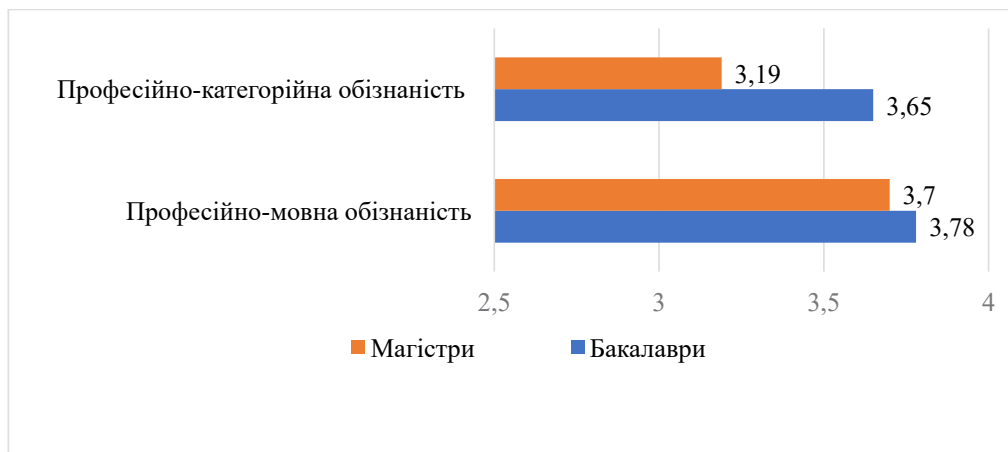

Рис. 3. Рівні показників когнітивно-функціонального критерію

є високообізнаними з фундаментальних категорій із вибраного фаху.

Однак у цілому 96% (n=241) респондентів мають середній, високий та дуже високий рівні професійно-категорійної обізнаності.

Для визначення загального рівня когнітивно-функціонального критерію професійно-мовленнєвої компетентності всі отримані бали переводимо у стени згідно з отриманими рівнями показників. За кожною групою (бакалаври, магістри) підсумовуємо та знаходимо арифметичне середнє (рис. 3).

Як свідчать дані аналізу, рівень професійно-мовної обізнаності є вищим, ніж рівень професійно-категорійної обізнаності, на 16% у магістрів та на 3,6% у бакалаврів. Це свідчить про те, що у респондентів вище рівень знань лексики професійної мови і синтаксису професійних висловлювань, ніж знань сутності і значення професійних мовних термінів, категорій і показників зі спеціалізації «Менеджмент».

Рівень когнітивно-функціонального критерію вище у бакалаврів на 7,8%, ніж у магістрів. Ця відмінність спричинена різним рівнем професійної підготовки респондентів. Бакалаври три роки вивчали значну кількість дисциплін фундаментального циклу зі спеціальності «Менеджмент», а магістри – повний цикл освітньої програми з будь-якої спеціальності, а не лише з менеджменту. Абітурієнт, вступаючи до магістратури за спеціальністю «Менеджмент», здає вступні іспити, однак, як показало дослідження, у середньому рівень фундаментальних знань у нього з фаху є нижчим, ніж у випускників бакалаврату зі спеціальності «Менеджмент».

Підсумовуючи дослідження рівня когнітивно-функціонального критерію професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх менеджерів, можна зазначити, що більшість респондентів має високий рівень мовних знань, на яких ґрунтується специфіка професійного мовлення менеджера.

Висновки з проведеного дослідження. Когнітивно-функціональна обізнаність абітурієнта є основним підґрунтям для отримання професійно-мовленнєвої компетентності. Під когнітивно-функціональною професійною системою знань менеджерів розуміємо систему переробки інформації, що відбувається у внутрішньому мовленні, шляхом співставлення наявних у свідомості професійних мовних одиниць когнітивних понять з отриманою ззовні інформацією та відповідності їх використання цільовому задуму професійного повідомлення.

Для виявлення можливості її функціонування досліджуємо показники професійно-мовної та професійно-категорійної обізнаності респондентів.

На основі цього підходу проведений аналіз засвідчив, що рівень професійно-мовної та професійно-категорійної обізнаності вище у бакалаврів. У бакалаврів та магістрів рівень професійно-мовної обізнаності вище за рівень професійно-категорійної обізнаності.

Респонденти мають достатній рівень знань лексики професійної мови, синтаксису професійних висловлювань, значень професійних понять. Загальний рівень когнітивно-функціональної обізнаності респондентів задовольняє можливість майбутнього отримання професійно-мовленнєвої компетентності.

Розвиток та впровадження методів підвищення когнітивно-функціональної обізнаності дають можливість здобути майбутньому менеджеру високий рівень професійно-мовленнєвої компетентності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брус М.П. Українське ділове мовлення : навчальний посібник. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2004. 230 с.
2. Заверющенко М.П., Кримець О.М., Чернявська С.М., Шокуров О.В. Офіційно-діловий стиль: правила укладання документів різних видів : навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 140 с.

3. Заніздра Н.О., Заніздра В.В. Формування професійного мовлення студентів технічних спеціальностей у вищому навчальному закладі. *Вісник КДПУ*. 2006. Вип. 2/2006(37). Ч. 2. С. 157–159.

4. Збірник тестових завдань для самостійної підготовки до комплексного кваліфікаційного державного екзамену студентів, що навчаються за

напрямом «Менеджмент» освітнього ступеня «бакалавр» / уклад. В.Ф. Проскура та ін. Мукачево : МДУ, 2016. 166 с.

5. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту. Київ : Знання, 2008. 423 с.

6. Пентиліук М.І., Маруніч І.І., Гайдаєнко І.В. Ділове спілкування та культура мовлення. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 224 с.